

**MÄLARDALENS HÖGSKOLA
ESKILSTUNA VÅSTERÅS**

Akademien för hållbar samhälls- och
teknikutveckling

Skogen i barnlitteraturen

Kan den fungera som en källa till
naturvetenskaplig kunskap?

Författare: Mikaela Ribbing

Examensarbete
på grundnivå i lärarutbildningen

Handledare: Jens Sjödin
Examinator: Tor Nilsson
Sven Hamp

Vt 2010

MÄLARDALENS HÖGSKOLA
ESKILSTUNA VÄSTERÅS

Akademien för hållbar samhälls- och
teknikutveckling

Examensarbete
15 högskolepoäng

SAMMANFATTNING

Mikaela Ribbing

Skogen i barnlitteraturen

Kan den fungera som en källa till naturvetenskaplig kunskap?

2010

Antal sidor: 16

Syftet med denna studie har varit att utföra en kvalitativ litteraturstudie på barnlitteratur som utspelar sig i skogen. Detta för att ta reda på om litteraturen kan förmedla naturvetenskaplig kunskap om skogens växt- och djurliv till barn och om den därmed kan ha en pedagogisk funktion. Studien utfördes genom att undersöka vilka växt- och djurarter samt egenskaper som beskrivs i litteraturen. Böckerna delades in i fem kategorier efter det antal fakta de förmedlade. Även böckernas bilder inkluderades i kategoriseringen. Det visade sig att majoriteten av böckerna innehöll naturvetenskaplig fakta, men att mängden fakta varierade. Slutsatsen blev att de böcker som främst bör användas för att lära barn om skogens växt och djurliv är de som kategoriserats som kategori 1 och 2.

Nyckelord: Skog, växtliv, djurliv, barnlitteratur, litteraturstudie

Innehållsförteckning

1. Inledning	Sida 1
1.1 Syfte.....	Sida 1
1.2 Frågeställningar.....	Sida 1
2. Forskningsbakgrund	Sida 1
2.1 Barnbokens uppgift.....	Sida 2
2.2 Förskolans läroplan.....	Sida 2
3. Metod	Sida 3
3.1 Urval.....	Sida 3
3.2 Analyismetod.....	Sida 3
3.3 Tillförlitlighet och validitet.....	Sida 5
3.4 Etiska aspekter.....	Sida 6
4. Resultat av kategorisering	Sida 6
4.1 En kort presentation av barnlitteraturen.....	Sida 6
4.2 Böcker som har kategoriserats som kategori 1.....	Sida 7
4.2.1 PLUPP i Storskogen.....	Sida 7
4.3 Böcker som har kategoriserats som kategori 2.....	Sida 8
4.3.1 Vera i skogen.....	Sida 8
4.4 Böcker som har kategoriserats som kategori 3.....	Sida 9
4.4.1 Förr i tiden i skogen.....	Sida 9
4.4.2 Håkan Bråkan i skogen.....	Sida 9
4.5 Böcker som har kategoriserats som kategori 4.....	Sida 10
4.5.1 I SKOGEN.....	Sida 10
4.5.2 Bu och Bä i skogen.....	Sida 11
4.5.3 Gunnar i granskogen.....	Sida 11
4.6 Böcker som har kategoriserats som kategori 5.....	Sida 12
4.6.1 Sagan om den underbara familjen kanin.....	Sida 12
4.7 Resultatanalys.....	Sida 12
5. Diskussion	Sida 14

6. Källförteckning.....Sida 15

Bilaga 1 - Kvantitativ tabell

Bilaga 2 – Kodning av litteraturen

1. Inledning

Idén till min uppsats uppstod under min verksamhetsförlagda utbildning på lärarprogrammet. Denna var förlagd på en förskola vid en avdelning för barn i åldern 3-5 år. Genom samtal om skogen med barnen så visade det sig att de flesta hade oväntade föreställningar om vad som finns där. Många barn beskrev hur det finns lejon och tigrar i den svenska skogen. Senare läste jag en undersökning från Statens lantbruksuniversitet som handlade om att barn vistas mindre i skogen nu än för några decennier sedan. Sagoläsning var ett viktigt inslag på min partnerskola och jag började fundera på att om barn inte är ute i skogen så mycket måste de få sin information om skogen från någon annan källa. En av dessa källor skulle kunna vara skönlitterära böcker som läses på förskolan. Detta fick mig att bestämma mig för att titta närmare på skönlitterär barnlitteratur, och hur växt och djurliv beskrivs i den. Genom detta vill jag se om den innehåller naturvetenskaplig fakta som skulle kunna ge barn kunskap om skogen.

1.1 Syfte

Syftet med detta examensarbete är att analysera hur skogen beskrivs i några utvalda svenska skönlitterära böcker för barn, och se vilken naturvetenskaplig fakta den innehåller och växt och djurliv. Vidare undersöks om skönlitteratur kan ha en pedagogisk funktion, och därmed ge barnen kunskap om den svenska skogen och vad som kan finnas där.

1.2 Frågeställningar

De forskningsfrågor som ställts till litteraturen är:

- * Vilken information förmedlar litteraturen om skogens växt och djurliv genom text och bild?
- * Kan litteraturen fungera som en källa till naturvetenskaplig kunskap och därmed ha ett pedagogiskt värde?

2. Forskningsbakgrund

Under denna rubrik kommer begreppet barnlitteratur att förklaras, samt vad som tidigare skrivits om dess funktion. Miljöns betydelse i barnböcker kommer även att beskrivas. Efter detta följer en genomgång av vad förskolans läroplan Lpfö 98 skriver om de mål som handlar om att lära barn om växt och djurliv, samt de mål som uppmuntrar ett språkutvecklande arbete på förskolan.

2.1 Barnbokens uppgift

Lindö (2005) skriver att en god barnbok först och främst skall fånga sina läsare. Den ska ge lustfyllda upplevelser samtidigt som den ska ge kunskap. Lindö beskriver människan som en meningsskapande varelse och berättelser hjälper oss att skapa mening i vårt liv och att förstå vår omvärld.

Helsing (1999) ser barnboken som ett uppfostringsmedel som socialt sett har fyra huvuduppgifter. Dessa menar han är att lära barnet behärska språket, att orientera barnet i tid och rum. Men också att orientera barnet socialt och bygga upp önskvärda föreställningar om den enskildes förhållande till sin omgivning. Slutligen ska boken aktivera själva "livskänslan" hos barnet och att stimulera fantasin.

Edström (1980) beskriver hur en av barnbokens uppgifter är att levandegöra miljöer. Hon menar att litteraturen kan göra barnet medveten om naturen, dess terräng, färger och former. Edström understryker också vilken vikt bilden har i barnböcker för att levandegöra miljöer. Hon anser att mycket går att lära sig av de bilderböcker är där miljön är exakt och genomarbetad. Som ett exempel på detta används Elsa Beskow, som enligt författaren alltid beskriver sina miljöer med tydliga och konkreta detaljer. Enligt Edström ska en yrkesbiolog ha berömt Beskows skildring av skog och mark, djur och växter, och sagt att den tål hur närgående granskning som helst. En detalj som en grankotte i hennes böcker är så korrekt tecknad att fackmannen med hjälp av den kan avgöra vilken trakt i Sverige som skildras. Vidare skriver Edström att ett kriterium på en dålig barnbok är att miljön framstår som diffus.

Nikolajeva (1998) skriver att det för en välkonstruerad historia är mycket viktigt att miljön beskrivs korrekt, då den har ett pedagogiskt syfte. Detaljer i miljön kan innehålla kunskaper om platser som går ut över den unga läsarens erfarenhet. Kunskaper som läsaren på det viset får "på köpet" genom att läsa boken. Miljöbeskrivningen i skönlitterära böcker finns också till för att förmedla en känsla och en atmosfär till läsaren. Den kan även bidra till att skapa eller lösa bokens konflikt.

För att sammanfatta åsikterna ovan ska alltså en bra barnbok ha en korrekt miljöbeskrivning i text och bild, samt både kunna stimulera barnets fantasi samtidigt som den ger kunskap.

2.2 Förskolans läroplan

Lpfö 98 nämner vikten av att barn tidigt lär sig värna om djur och natur. Bland annat står det att förskolan skall lägga stor vikt vid miljö och naturvårdsfrågor, och att ett ekologiskt förhållningssätt och en positiv framtidstro ska präglade verksamheten. Det står också att förskolan ska medverka till att barnen tillägnar sig ett varsamt förhållningssätt till natur och miljö och förstår sin delaktighet i naturens kretslopp. Vidare beskrivs hur förskolans pedagoger ska arbeta för att barn ska få respekt för allt levande och omsorg om sin närmiljö. Ett annat strävansmål är att barnen ska utveckla en

förståelse för sin egen delaktighet i naturens kretslopp och för enkla naturvetenskapliga fenomen. Barn ska också få möjlighet att utveckla sitt kunnande om växter och djur. Förskolans mål är också att barn utvecklar ett rikt och nyanserat talspråk och sin förmåga att kommunicera med andra och att uttrycka tankar. Det står även att pedagogerna ska ge stöd och stimulans i sin språk- och kommunikationsutveckling. Ett mål i Lpfö 98 är att barn i förskolan ska få stöd att utveckla sitt ord- och begreppsförråd (Utbildningsdepartementet, 1996).

3. Metod

3.1 Urval

Studien begränsades till svensk barnlitteratur för barn i förskoleåldern. På grund av intresset att undersöka barnböcker om skogen valdes enbart böcker ut som innehöll ordet "skogen" i titeln, då detta tycks indikera att handlingen helt eller delvis kommer att utspela sig där. Först användes bibliotekets söktjänst för att söka litteratur, men detta gav allt för många träffar på böcker som inte hade skogen i titeln. Därför fick insamlingen av litteratur istället ske för hand. En bibliotekarie visade i vilka hyllor böcker som rekommenderas för barn i förskoleåldern förvaras. Alla böcker som fanns i dessa hyllor och hade ordet "skogen" i titeln valdes ut. Även böcker som hade ett längre ord i titeln där "skogen" var del av ordet togs med. Därför blev också en bok som hade "storskogen" i titeln, och en som hade "granskogen" i titeln objekt för studien. Datainsamlingen utfördes på huvudbiblioteket i en mellansvensk stad. Böcker innehållande ordet "skogen" i titeln som tillfälligt var utlånade då insamlingen utfördes är inte med i studien.

3.2 Analyismetod

För att söka svaret på mina forskningsfrågor har en kvalitativ textanalys utförts. Att utföra en kvalitativ textanalys innebär att forskaren tar fram det väsentliga i en texts innehåll genom att läsa dess delar och helhet. I den kvalitativa analysen anses vissa delar av texten vara viktigare än andra. Innehållet i texten kan också ligga dolt under ytan och kan endast få fram genom intensiv läsning av texten (Esaiasson, Gilljam, Oscarsson, Wängerd, 2007).

Kvalitativ forskning handlar om att läsa aktivt och ställa frågor till texten och se efter om man själv eller texten kan besvara dessa frågor. För detta måste texten läsas flera gånger, både noggrant och långsamt samt snabbt och översiktligt (Bergström & Boréus, 2005).

Precis som med annan forskning börjar textanalysen med en övergripande problemställning. Det är lösningen på detta övergripande forskningsproblem som sedan ska sökas i den kvalitativa textanalysen. Den allmänna problemställningen bör också göras konkret och skrivas ner till ett antal frågor som ska ställas till textmaterialet. Detta är viktigt för att analysen ska bli någonting mer än bara en sammanfattning av den aktuella texten. De

preciserade frågorna som ställs utgör sedan byggstenarna i undersökningens analysredskap. För att sedan avgöra om man skapat ett bra analysredskap bör man fundera på dess validitet. Alltså om de frågor man ställt till texten är rimliga empiriska indikatorer på det fenomen man vill undersöka (Esaïasson, Gilljam, Oscarsson, Wängerd, 2007).

När man bestämt sig för att man formulerat bra frågor bör man fundera på hur man ska förhålla sig till de tänkbara svaren på de frågor man ställt. Då bestäms om arbete ska ske med förbestämda kategorier eller om man ska låta svaren på frågorna avgöras av det man hittar i sitt forskningsmaterial. Författarna beskriver två huvudtyper för textanalytiska arbetssätt. Sådana som handlar om att systematisera innehållet och sådana som handlar om att kritiskt granska innehållet. En typ av systematisering som beskrivs går ut på att logiskt ordna innehållet i texterna. Forskningsuppgiften blir då att formalisera tankeinnehållet i lätt överblickbara kategorier (Esaïasson, Gilljam, Oscarsson, Wängerd, 2007).

Denscombe (2000) beskriver att den allmänna premissen när gäller analysen av kvalitativa data är att forskarens jag spelar en viktig roll i produktionen och tolkningen. Forskarens identitet, värdering och övertygelser kan därför inte helt uteslutas från analysprocessen. Dock beskrivs att forskaren kan välja att distansera sig från sina normala vardagliga övertygelser för att kunna arbeta på ett mer opartiskt sätt, så att undersökningen inte fördunklas av personliga fördomar.

Vidare skriver Denscombe (2000) att en viktig del av den kvalitativt inriktade forskarens reflektioner handlar om att försöka identifiera mönster och processer, gemensamma drag och skillnader mellan texter. När forskaren går igenom texterna ska han eller hon söka återkommande teman eller kopplingar mellan de enheter och kategorier som träder fram.

I analysen kommer de utvalda böckernas skildring av växt och djurliv beskrivas. De växt- och djurarter som nämns i texten kommer att skrivas ut. Detta gäller även då vissa arter kanske inte benämns med exakt artnamn, utan med ett mer generellt släktnamn eller ordningsnamn. Om övriga fakta finns så kommer den att beskrivas en art i taget. För en växt kan detta handla om en egenskap, exempelvis om den är giftig, ätbar eller var den växer. När det gäller djur kan det vara djurets utseende, boplats eller föda. När det gäller bokens bilder kommer ordet naturtrogen att användas för att beskriva de bilder som avbildar djur och växter på ett sätt som liknar hur de ser ut i verkligheten. Då bilderna är tecknade så handlar det inte om att de måste vara en exakt kopia av verkligheten, men ska stämma någorlunda i storlek och utseende. Ordet fantasibild kommer att användas för bilder där växtliv och djurliv inte ser ut som i verkligheten. Detta kan antingen vara att proportionen skiljer sig avsevärt från verkligheten, eller där viktiga detaljer saknas för att kunna identifiera arten. Om djuren i boken kan tala eller ej kommer inte att tas med i kategoriseringen. Detta bedöms vara vanligt för de flesta huvudkaraktärer i barnböcker. Kategoriseringen utgår istället från miljön, skogen och djuren, alltså det som finns runt omkring huvudkaraktären. En bok i taget analyserades och varje textanalys följdes av några utdrag från den analyserade boken där växt eller djurliv beskrivs.

Under studiens gång har fem kategorier skapats och dessa har använts som ett verktyg för en analys av litteraturen. Kategorierna baseras på böckernas kvantitativa innehåll av information om växt och djurliv, samt dess bilder. Se tabell och i bilaga 1 och kodning i bilaga 2.

Med *många* menas 7 stycken eller fler. Med *medel* menas 4-6 stycken och med *få* 1-3 stycken.

De kategorier som använts är följande:

Kategori 1: Böcker som innehåller många växt- och djurarter samt har många egenskaper beskrivna. Böckerna innehåller många naturtroga bilder.

Kategori 2: Böcker som innehåller många växt- och djurarter, men beskriver få av dess egenskaper. Böckerna innehåller många naturtroga bilder.

Kategori 3: Böcker som inte innehåller några växtarter, medel antal djurarter och få egenskaper. Böckerna innehåller få eller medel antal naturtroga bilder.

Kategori 4: Böcker som innehåller få namn på växtarter samt få eller inga djurarter samt beskriver få egenskaper. Böckerna innehåller naturtroga bilder.

Kategori 5: Böcker som innehåller få antal växt och djurarter, samt inte innehåller några beskrivningar av egenskaper. Böckerna saknar helt naturtroga bilder.

Beskrivningen av de fakta som återfanns i böckerna kommer att presenteras en bok i taget. Beskrivningen efterföljs av en motivation av kategoriseringen. Böckerna kommer att presenteras i kategoriordning med kategori 1 först.

3.3 Tillförlitlighet och validitet

Litteraturstudien avser ett begränsat antal skönlitterära böcker om skogen, som fanns tillgänglig vid den tid som urvalet skedde. Därför kan den inte ses som en slutsats för hur all svensk barnlitteratur beskriver skogen. Istället kan litteraturstudien ses som ett exempel på hur växt och djurliv kan beskrivas i barnlitteraturen, eller som ett "stickprov" på den svenska barnlitteraturen vid detta tillfälle.

Bell (2008) skriver att en forsknings tillförlitlighet kan ifrågasättas genom att forskaren ställer sig följande fråga: Skulle undersökningen samma resultat om *någon annan* genomförde studien? Denna fråga anser författaren dock inte går att besvara på ett absolut sätt. Därför är det enligt denne viktigt att den kvalitativa forskningen redogör för vad forskningens mål är, grundläggande premisser, och även hur forskningen genomfördes. Resonemangen bakom de beslut som fattades ska beskrivas, exempelvis när det gäller urvalet av litteratur. Bara om sådan information ges är det möjligt att sluta sig till i vilken utsträckning en annan forskare skulle ha kommit fram till samma resultat. Esaiasson (2009) skriver att en forskningsstudies validitet kan

bekräftas genom att det finns en frånvaro av systematiska fel i den, samt att man i forskningen mäter det man påstår att man mäter.

3.4 Etiska aspekter

Då forskningen består av en ren litteraturstudie har inga etiska överväganden behövt göras, så som fallet kan vara i en intervjustudie. Bell (2008) skriver att det under ett forskningsarbete alltid är viktigt att vara klar över vad som är ens egna och vad som är andras ord. Man ska alltid referera till källor varifrån man inhämtat en uppgift, formulering eller en idé.

4. Resultat av kategorisering

4.1 En kort presentation av barnlitteraturen

Boken *Håkan Bråkan i skogen* handlar om Håkan Bråkan som ska på utflykt till skogen med sin förskola. Där hoppas han träffa älgar och kaniner men får istället ett oväntat djur med sig tillbaka till dagis (Olsson, Jacobsson och Lindén, 2002).

PLUPP i storskogen handlar om trollet Plupp som bor uppe på fjället. En dag upptäcker han att någon har tagit bort träd nere i Skogslandet och bestämmer sig för att ta reda på vem det är. På vägen möter han många djur (Borg, 1983).

Vera i skogen handlar om Vera som ska gå ut och plocka kantareller i skogen. Medan hon letar kantareller ser hon flera olika djur (Davidsson Neppelberg, 2005).

I SKOGEN handlar om Maggan, Snuten och Trim som bor i skogen och därför tycker de att bestämmer där. De bestämmer om det ska regna, om det ska blåsa och om blad och barr ska ramla av träden. Men en dag så blir det kallt utan att de bestämt det. Flera träd rymmer ifrån skogen och de hittar en fågel som inte kan flyga (Lindström, 2007).

Bu och bä i skogen handlar om Bu och bä som ska ut och plocka bär i skogen. De letar efter bär men kan inte hitta några. Tillslut bestämmer de sig för att äta sin matsäck. Då dyker det upp myror (Landström & Landström, 1999).

Förr i tiden i skogen handlar om tiden som kallas Förritiden. Då man bodde i skogar med höga träd och vilda djur. Natan får jobba och hugga ved. En dag får han reda på att han ska få börja i skolan (Tidholm, 1993).

Gunnar i granskogen handlar om pojken Gunnar som lider av granskräck. En dag får han i uppgift att ge sig ut i skogen och kvista en gran, vilket leder honom till ett mycket speciellt möte med en hund (Lindström & Lindström, 1994).

Den underbara familjen kanin och monstret i skogen handlar om familjen kanin som bor i den underbara delen av Sagoskogen. Det finns också en

fruktansvärd del av skogen, dit Lillebror kanin blivit varnad för att gå. Men en dag följer Lillebror ändå efter en vacker fjäril dit (Björnstjerna, 2007).

4.2 Böcker som har kategoriserats som kategori 1

4.2.1 PLUPP i Storskogen

I boken beskrivs olika skogsområden som kallas för Skogslandet, Urskogen och Storskogen. Träd illustreras med text och bild. Både träd som vält omkull, träd som boplats och föda åt djur. Även träd som byggmaterial beskrivs, både för bävrar och för människor. Boken skildrar också hur det ser ut när skog huggits ner och bara avhuggna stubbar finns kvar. Och hur människor återplanterar skog i raka rader. Både tall och grankottar nämns i text och på bild. De träd som finns beskrivna är tall, gran och fjällbjörk. Övriga växtarter som omnämns i boken är blåbär, lingon som även finns på bild. Växt och djurliv finns avbildat naturtroget. De djurarter eller släkten som nämns i texten och även finns på bild är hermelin, skogsmyra, ekorre, orre, talltita, hare, pärluggla, bäver.

Skogsmyrans stack finns på bild och texten beskriver hur myrorna arbetar flitigt. Att de samlar mat och bygger på stacken. Vidare beskrivs hur skogsmyrorna vet att det i gamla träd finns gott om skalbaggar och larver, och att detta är bra mat för myror.

Ekorren sitter på en grankvist och äter på ett granskott, det framgår i texten att det är bra mat för ekorrar.

Orrtuppen sitter på en tallgren. Det beskrivs att den tycker om frön från tallkotten. Även talltitan avbildas sittandes på en tallgren och äter tallkottens frön.

En hare avbildas sittande i högt gräs i skogen. Pärlugglan finns avbildad naturtroget på en sten. I texten beskrivs hur den hoar.

Bävrar skildras på bild där de bygger en damm. Boken beskriver att bävrarna arbetar tillsammans. De samlar mat, samt använder mjuk bark och kvistar för att bygga på sin hydda. Texten beskriver hur bävrarna gnager runt stammarna tills träden faller. Sedan delas dessa upp i lagom stora bitar som släpas ut i vattnet där vallar byggs. De gör en damm för att vattnet alltid ska gå runt deras hydda. Vidare beskrivs hur ingången till en bäverhydda ligger under vattnet och hur de simmar in.

Fyra rävungar finns avbildade på en sten där de sitter och ylar efter sin mamma.

En älghona finns avbildad tillsammans med sina kalvar. Texten beskriver hur älgen trivs bäst i Storskogen. Och hur älgar föredrar att äta små mjuka buskar istället för stora träd.

Några utdrag ur boken:

"Det är inte bara granar i Storskogen. Det är tallar också. Massor av jättehöga tallar. Och på dem växer små runda tallkottar" (sid 9)

"Här finns risiga trassliga träd. Och gamla döda träd. Men de är bra för fåglar att bygga bon i". (Sid 7)

"När Plupp befinner sig djupt inne i Storskogen utbrister han "Titta, blåbär! Lingon! Och svampar..." (Sid 10)"

"En ekorre frågar Plupp om han vill ha en grankotte. "Kottefrön är kottegott." (Sid 8)

Boken om PLUPP (Borg, 1981), tillhör kategori 1. Anledningen till detta är att boken innehöll många benämningar av växt- och djurarter samt har många egenskaper beskrivna. Den innehöll även många naturtrogna bilder. Bäverns boplatz beskrivs mycket ingående, samt talltitans, orrtuppens, ekorrems och älgens föda. Även rävens och pärlugglans beteende finns beskrivet. Sammanlagt förmedlas 34 olika naturvetenskapliga fakta genom text och bild.

4.3 Böcker som har kategoriserats som kategori 2

4.3.1 Vera i skogen

I boken Vera i skogen benämns träden gran och björk och tall med artnamn. Alla trädarter finns även på bild, naturtroget avbildade. I texten nämns även en avsågad stubbe. Stubben skildras på bild med tydliga årsringar. Kottar omnämns bara som "kottar" men på bilderna skildras både tall och grankottar. Övrig växtlighet benämns som "trädet" och en buske som "busken". Flugsvamp och kantarell skildras i både text och bild. Kantarellen ska Vera plocka, medan flugsvampen beskrivs som giftig.

Djurarter eller släkten som nämns med både text och bild är ekorre, skalbagge, älg, räv, uggla, och skogsmus. Inga direkta fakta om djuren finns i texten, dock ger texten och bilderna tillsammans fakta om var djuren befinner sig. Ekorren befinner sig på bilden i en tall, ugglan sitter uppe i en gran, skogsmusen kryper bland löv och en hare gömmer sig bakom en buske.

Utdrag ur boken:

"Uppe i tallen klättrar en ekorre." (Sid 16)

"Är det en älg bakom trädet?" (Sid 22)

"På stubben hittar hon en skalbagge"(sid 7)

Boken om Vera i skogen (Davidsson Neppelberg, 2005) finns i kategori 2. Detta då den innehöll många växt- och djurarter, men beskrev få av dess egenskaper. Genom de naturtrogna bilderna förmedlades var djuren kan tänkas finnas. Boken beskrev också att man kan plocka kantareller, medan flugsvamp är giftigt. Sammanlagt förmedlas 19 olika naturvetenskapliga fakta genom text och bild.

4.4 Böcker som har kategoriserats som kategori 3

4.4.1 Förr i tiden i skogen

I boken nämns inga växtarter vid namn, men trädarterna gran och björk skildras tydligt på naturtrogna bilder. Även nedhuggna träd och en stubbe finns på bild. Djur som nämns i texten är ekorre, örn, björn, varg och mård. Djur som finns på bild är ekorre, uggla, kanin, räv, örn, varg, samt mindre fåglar av okänd art. Inga specifika fakta om djurarterna förmedlas. Vid flera tillfällen nämns "vilda djur" i texten. Texten beskriver hur de vilda djuren skriker och flaxar bland träden. Vidare beskrivs att de drar sig inåt skogarna och föder sina barn. Samt att vilda djur vill äta upp människornas tama djur. Örn, björn, och varg beskrivs som hungriga.

Utdrag ur boken:

"Pappa sätter fällor för mårdar." (Sid 6)

"Där är det stora skogar med stora träd och det är vilda djur som skriker och flaxar bland träden." (Sid 4)

"Det är örnar och björnar och vargar, alla är hungriga." (Sid 4)

"De vilda djuren drar sig inåt skogarna och föder sina barn" (Sid 26)

Denna bok hör till kategori 3. I boken Förr i tiden i skogen (Tidholm, 1993) nämns inga växtarter vid namn men finns på naturtrogna bilder. Boken innehöll generell fakta om vilda djur och deras beteende. Flertalet djurarter finns också nämnda och kan med hjälp av bilderna ge kunskap i form av djurs utseende. Sammanlagt förmedlas 10 olika naturvetenskapliga fakta.

4.4.2 Håkan Bråkan i skogen

I bokens text beskrivs inga växtarter med namn. Gran är den trädart som finns illustrerad på naturtrogna bilder. De djurarter eller släkten som nämns är älg, kanin, humla, myra, groda, mygga. Boken har en blandning mellan fantasibilder och naturtrogna bilder. Vilda djur som endast skildras på bild är, kanin, igelkott, mask, groda, elefant, fågel, ekorre samt olika fantasidjur.

Texten beskriver mygglarver och myggor avbildas någorlunda naturtroget. Boken förmedlar fakta om hur mygglarver kläcks och blir till myggor och då kan bli väldigt många. Även att de ger människor myggbett. Grodor har i boken avbildats naturtroget. Texten beskriver hur grodyngel förvandlas till grodor.

Utdrag ut boken:

"De ska gå ut i skogen och hälsa på älgar och kaniner." (Sid 2)

"Jag såg på bilden i pappas bok att det är grodyngel, jag lade ner massor i kassen. Under helgen kommer de att förvandlas till riktiga grodor" (Sid 18)

"Ronny tog med mygglarver från skogen i fredags!" Under helgen har de kläckts och blivit riktiga myggor. Det är flera miljoner där inne!" (Sid 20)

Denna bok finns i kategori 3. Anledningen till detta är att boken om Håkan Bråkan (Olsson & Jacobsson & Lindén, 2002) inte förmedlar namnen på några växtarter. Boken ger dock viss kunskap om myggor, och att mygglarver och grodyngel kan likna varandra. Och att det blir väldigt många myggor när de kläckts. I boken blandas naturvetenskaplig fakta och naturtrogna bilder med fantasibilder. Sammanlagt förmedlas 11 olika naturvetenskapliga fakta.

4.5 Böcker som har kategoriserats som kategori 4

4.5.1 I SKOGEN

Det trädarter som nämns i boken I SKOGEN är björk, tall och asp. Björk är det enda träd som går att tydligt urskilja på bild. Det nämns även i texten att blad och barr kan ramla av träden och bli gula. Det djur som finns med i boken är en icke artbenämnd fågel som skildras i text och på en naturtrogen bild. Texten beskriver hur alla fåglar utom en flugit söderut för att vintern är på väg. Anledningen till att den fågeln inte flugit söderut är på grund av att den inte kan flyga.

Några utdrag ur boken:

"Nu pratar björkarna och tallarna om att ge sig av. Dom ska ha semester på ett annat ställe. På en ö som ligger vid en vacker sjö. Hej så, säger de och går iväg. (Sid 6)

"Träden susar. Det är särskilt tallarna som susar så högt så att små träd kan bli rädda."(Sid 5)

"Tidigt en morgon kommer björkarna och tallarna tillbaka. Hej igen, säger dom bara. Vi säger ingenting. Vi är fortfarande sura för att dom drog iväg. Och asparna? Vi längtar efter asparna. (Sid 17)

I SKOGEN (Lindström, 2007) tillhör kategori fyra. Detta på grund av att är att få trädarter nämns i texten men visar inte bilder på dessa, förutom på björk. Viss generell fakta anges dock, om hur löv blir gula på hösten. Dem förmedlar också att fåglar flyger till varmare länder över vintern. Boken innehåller en blandning av naturtrogna bilder och fantasibilder. Sammanlagt förmedlas 6 olika naturvetenskapliga fakta genom text och bild.

4.5.2 Bu och Bä i skogen

I boken Bu och Bä i skogen nämns inga växtarter vid namn. Bär benämns endast som "bär", men på bilderna syns att det är blåbär det handlar om. På bilderna finns även träd, svampar och en grankotte skildrade. Texten nämner en myrstack och myror finns avbildade naturtroget, samt fenomenet myrstig. En snäcka och en groda finns naturtroget avbildade men nämns inte i texten. Icke artbenämnda svampar finns naturtroget avbildade.

Utdrag ur boken:

"Bä undrar om bären kan ha tagit slut" (Sid 4)

"Det är myror överallt! Bu och Bä har satt sig vid en myrstig!" (Sid 12)

"Otäckt med myror i alla fall säger Bu" (Sid 24)

Boken om Bu och bä i skogen (Landström & Landström, 1999) finns i kategori 4. Den innehåller få namn på växtarter samt få eller inga djurarter samt och få beskriver egenskaper. Detta även om boken använder en del generella ord för exempelvis bär. På bilderna framgår det att det är blåbär det handlar om. I boken är myror en stor del av handlingen och fenomenet myrstig beskrivs, genom bilden. Boken innehåller naturtrogna bilder. Sammanlagt förmedlas 6 olika naturvetenskapliga fakta genom text och bild.

4.5.3 Gunnar i granskogen

I bokens text nämns gran och björk och finns naturtroget avbildade. I texten framkommer även att granen har kvistar och barr. Älg är det djur som nämns i boken. Bilden på älgen är en blandning av fantasibild och naturtrogen bild, där endast kronan skiljer sig från verkligheten. Texten beskriver att älgen har en stor älgkrona.

"Här står Gunnar under en snötung gran i storskogen 1957. Gunnar har granskräck" (Sid 3)

"Sen går Gunnar ut i storskogen. Runt omkring honom står stora höga granar. Granarna ser alldeles levande ut". (Sid 16)

"Gunnar får en stor blöt puss på kinden. Men det är inte mamma. Det är en stor brun älg med en stor gul älgkrona ". (Sid 18)

Boken Gunnar i granskogen (Lindström & Lindström, 1994) finns i kategori 4. Detta på grund av att den innehöll få namn på växtarter samt få eller inga djurarter. Den gav god kunskap om hur trädarterna gran och björk ser ut. Den gav även viss information om hur en älg ser ut och att den har en krona, men bilden var inte detaljerad nog för att visa hur kronan ser ut i verkligheten. Sammanlagt förmedlas 7 olika naturvetenskapliga fakta genom text och bild.

4.6 Böcker som har kategoriserats som kategori 5

4.6.1 Sagan om den underbara familjen kanin och monstret i skogen

I texten nämns blåbär och dessa finns skildrade på fantasibilder där vissa är små och andra är stora som äpplen. En buske nämns utan artnamn. På bild syns även flugsvampar, blommor som fantasibilder. Djurarter som återfinns i boken är kanin, uggla, fjäril och kanin. Kanin nämns i text och på fantasibild. I texten beskrivs att de bor i en håla. På bilden har deras håla en dörr och är en fantasibild. Fjärilar finns nämnda i texten och avbildade som fantasibild. Texten beskriver att fjärilar är vackra. Flera ugglor finns avbildade som fantasibilder.

Utdrag ur boken:

"Blåbärsplock är han inte alls rädd för. Det är riktigt trevligt i den lilla gläntan där de växer". (Sid 6)

"Lillebror som har smak för det vackra i livet kan inte låta bli att följa efter den vackra fjärilen." (Sid 7)

Boken tillhör kategori 5. Detta på grund av att Sagan om den underbara familjen kanin och monstret i skogen (Björnstjerna, Jonna, 2007) innehåller mycket få artnamn och endast fantasibilder till dessa. Inga växter eller djurs egenskaper beskrivs, förutom fjärilen som beskrivs som vacker. Sammanlagt förmedlas 2 olika naturvetenskapliga fakta.

4.7 Resultatanalys

Studien visade tydligt att litteraturen innehöll naturvetenskaplig fakta om djur och växter, men också att graden av fakta i böckerna varierade mycket. Det alla böckerna i studien, utom en, innehöll var artnamn, släktnamn eller ordningsnamn på något djur eller växt, samt naturtrogna bilder till dessa, och minst en beskrivning av djurs eller växters egenskaper.

Den bok i studien som förmedlade mest kunskap och även beskrev många av djurs och växters egenskaper var PLUPP i Storskogen. Detta var den bok som innehöll mest naturvetenskaplig fakta och också förmodligen är medvetet skriven för att få in så mycket artkunskap som möjligt. Detta var den enda boken i studien som tillhörde kategori 1 och fick maximal poäng i alla aspekter.

Boken Vera i skogen innehöll precis som PLUPP I Storskogen många växtarter samt hade många naturtrogna bilder. Däremot innehöll den medel antal djurarter samt endast få av djurs och växters egenskaper, vilket gjorde att den platsade i kategori 2.

I kategori 3 återfanns de två böckerna Förr i tiden i skogen och Håkan Bråkan i skogen. Inga av dessa böcker förmedlade namn på några växtarter samt

innehöll medel antal djurarter och få av dessa egenskaper. Det som skiljde böckerna åt en aning var att Förr i tiden i skogen innehöll fler naturtrogna bilder och att Håkan Bråkan innehöll något fler djurarter. Men i övrigt var de mycket lika och platsade därför ändå i samma kategori.

De böcker som fanns i kategori 4 var Gunnar i granskogen, Bu och Bä i skogen och I SKOGEN. Det dessa böcker hade gemensamt var att de alla innehöll namn på få växtarter, djurarter och egenskaper samt få naturtrogna bilder. Den lilla variation som fanns i denna kategori var att Gunnar i granskogen innehöll något fler namn på växtarter än de övriga, tre jämfört med de andra som hade en. Den innehöll också något färre egenskaper, en jämfört med de andras två.

Sagan om den underbara familjen kanin och monstret i skogen var den enda bok som återfanns i kategori 5. Den hade ett få artnamn på växter och djur, en av varje. Det var den enda bok i studien som helt saknade beskrivning av djurs egenskaper samt inte innehöll några naturtrogna bilder.

De djur som sammanlagt benämndes med artnamn, släktnamn eller ordningsnamn och samtidigt fanns på naturtrogen bild i studiens böcker var följande:

Däggdjur: Hermelin, ekorre, hare, bäver, räv, älg, skogsmus, björn, varg och mård.

Fåglar: Orre, talltita, örn, pärluggla.

Insekter: Fjäril, mygga, skogsmyra, skalbagge.

Groddjur: Groda

De växter som nämndes och fanns på naturtrogen bild i böckerna var följande:

Träd: Gran, tall, björk, fjällbjörk.

Risväxter: Lingon, blåbär.

Svampar: Kantarell, flugsvamp.

Böckerna gav tillsammans inte en helhetsbild av den svenska skogen och de växter och djur som finns där. Vissa växter och djurarter förekom i flera av böckerna. Inga artnamn på blommväxter eller buskar nämndes i någon av böckerna men däremot ett flertal träd, svampar och risväxter. Bland de djur som nämndes och fanns avbildade fanns större spridning, men inte så mycket fakta om dess egenskaper. Gemensamt för många av böckerna i studien var att de blandar fakta med fantasibilder och händelser som inte kunnat ske på riktigt naturen. Djur eller växter som kan tala eller på annat vis bete sig som människor förekom i alla böcker i studien utom i boken Förr i tiden i skogen och Vera i skogen.

Något som bör tilläggas vissa djur i böckerna i studien nämndes inte med exakt artnamn, utan med ett övergripande släktnamn eller ordningsnamn. Men dessa benämningar räknades ändå in i kategoriseringen. Exempel på detta är skalbagge, mygga, och fjäril som egentligen är ordningar inom

insekter, och som alla innefattar hundratals arter. Detta gäller även djuren bäver, hare, örn, björn och groda som alla finns i flera olika arter men för gemene man benämns med sitt generella släktnamn. När det kommer till växterna i studien så gäller detsamma för björk, som är ett släkte, men ofta används som en generell benämning på björkväxter med den karaktäristiska svartvita stammen.

5. Diskussion

Slutsatsen efter genomförandet av denna studie blir att barnlitteratur kan fungera som en källa till naturvetenskaplig kunskap för barn. Den har således ett pedagogiskt värde som material. De böckerna kan förmedla är artnamn, släktnamn och ordningsnamn och vissa beskrivningar av djurs och växters egenskaper. Dock var det bara en bok som kunde kategoriseras till kategori 1 då den innehöll många artbenämningar samt flera beskrivningar av djur och växter. Denna bok skiljde sig markant från övriga böcker i mängd kunskap i innehållet. Detta är därför den bok som pedagoger som har för avsikt att lära barn om skogen bör välja i första hand.

Jag anser också att boken i kategori 2 som innehöll färre artnamn och beskrivna egenskaper också går mycket bra att välja med syftet att ge barn kunskap om skogen. Detta gäller speciellt om den pedagog som läser, muntligt kan bygga vidare på den kunskap som boken förmedlar. Böckerna i kategori 1 och 2 skiljer sig åt när det gäller textens svårighetsgrad. Vilket gör att PLUPP i Storskogen i kategori 1 känns något mer lämpad för de större barnen på förskolan och Vera i skogen i kategori 2 för de mindre. Något som böckerna i kategori 1-2 hade gemensamt var att båda sammanlagt nämnde märkbart färre antal växtarter än djurarter. Boken i kategori 1 nämnde dubbelt så många djurarter som växtarter.

Böckerna i kategori 3 och 4 var förmodligen inte lika medvetet skrivna för att ge kunskap om skogen som de i kategori 1 och 2. Jag får känslan av att de mest råkade ha en handling som utspelar sig där. En sådan bok går självklart bra att läsa för att ge barn en känsla för skogen, men de förmedlar inte tillräckligt mycket kunskap om djur och natur för att rekommenderas att användas i undervisningssyfte.

Även om böckerna i kategori 1 - 4 skiljer sig mycket åt i den grad av naturvetenskaplig kunskap de förmedlar, anser jag att de har gemensamt att de lever upp till det som Lindö (2005) kallar en god barnbok. Detta då de förmedlar både lustfyllda upplevelser samtidigt som de ger kunskap. Bilderna i böckerna i var i huvudsak verklighetstroga och miljön beskrevs på ett korrekt sätt. Detta är något som Nikolajeva (1998) anser är viktigt då även bilderna har ett pedagogiskt syfte. Läsaren får kunskaper på köpet bara genom att titta på bilderna, och då är det viktigt att de är korrekta. Jag finner också att det Edström (1980) skriver om vad som är barnbokens uppgift stämmer mycket bra ihop med i böcker i kategori 1 - 4. Detta genom att de gör barn medvetna om skogen och vad som finns där.

Den bok som hamnade i kategori 5 då den endast innehöll mycket få artnamn och inga naturtrogna bilder och anser jag uppfyller andra kriterier som Hellsing (1999) beskriver att en barnbok ska ha, till exempel att stimulera barnets fantasi. Men om syftet är att ge barn kunskap om skogens djur och växtliv så bör man välja att läsa en annan bok.

I förskolans läroplan Lpfö 98 har jag funnit stöd för att pedagoger kan arbeta med skönlitteratur som utspelar sig i skogen. Detta då läroplanen uttrycker att man bör sträva efter att barn lär sig om växter och djur. Även om läroplanen inte specifikt nämner barnlitteratur, så är förskolans mål att barn utvecklar ett rikt och nyanserat talspråk och att förskolans pedagoger ska ge stöd och stimulans i sin språk- och kommunikationsutveckling. Ett strävansmål i läroplanen är också att barn i förskolan får stöd att utveckla sitt ord och begreppsförråd, vilket jag anser stödjer användandet av skönlitteratur. Då böckerna i studien inte gav en helhetsbild av det växt och djurliv som finns i den svenska skogen anser jag dock att skönlitteraturen ska ses som ett komplement till andra faktamässiga läromedel och upplevelser av skogen.

Någonting jag under studiens gång fått upp ögonen för är att bokkaraktärers olika attityder till djur och växter skiljer sig mycket åt. En myra beskrevs i en bok som otäck och i en annan som en flitig arbetare. Detta är någonting som jag ser som ett intressant ämne som öppnar för vidare litteraturstudier.

6. Källförteckning

Bell, J. (1993). *Introduktion till forskningsmetodik*. Studentlitteratur: Lund

Bergström, G., Boréus, K. (2005). *Textens mening och makt*. Studentlitteratur: Lund

Björnstjerna, Jonna. (2007) *Den underbara familjen kanin och monstret i skogen*. Bonnier Carlsen bokförlag: Stockholm

Borg, Inga (1983) *PLUPP I storskogen*. Opal AB: Bromma

Davidsson Neppelberg, Helena (2005) *Vera i skogen*. Alfabeta bokförlag AB: Stockholm

Denscombe, Martyn (2000). *Forskningshandboken*. Studentlitteratur: Lund

Esaiasson, Gilljam, Oscarsson Wängnerud (2007). *Metodpraktikan*. Nordstedts Juridik AB: Vällingby.

Edström, Vivi (1980). *Barnbokens form*. Vivi Edström och Leif Stegeland förlag AB: Avesta.

Hellsing, Lennart (1999). *Tankar om barnlitteraturen*. Rabén och Sjögren: Stockholm

Landström Ove, Landström, Lena (1999). *Bu och bä i skogen*. Rabén och Sjögren: Stockholm

- Lindström, Eva. (2007) *I SKOGEN*. Alfabeta bokförlag AB: Stockholm.
- Lindström, Börje, Lindström, Eva (1994). *Gunnar i granskogen*. Alfabeta Bokförlag AB: Stockholm.
- Lindö, Rigmor (2005). *Den meningsfulla språkväven*. Studentlitteratur: Malmö
- Nikolajeva, Maria (1998) *Barnbokens byggklossar*. Studentlitteratur: Lund
- Olsson, S, Jacobsson, A, Lindén, E (2002). *Håkan bråkan i skogen*. Rabén och Sjögren: Stockholm
- Utbildningsdepartementet. (1996) *Läroplan för förskolan Lpfö-98*. Fritzes: Stockholm
- Tidholm, Thomas (1993). *Förr i tiden i skogen*. Alfabeta bokförlag AB: Stockholm

8. Bilaga 1 - Kvantitativ tabell över innehållet av djur och växtliv i litteraturen

Bok	Växtarter	Djurarter	Växter och djurs egenskaper *	Naturtrogna bilder på nämnda djur och växter	Resultat
PLUPP i Storskogen	5	10	11	8	34
Vera i skogen	4	6	1	8	19
I SKOGEN	1	1	2	2	6
Bu och bä i Skogen	1	1	2	2	6
Förr i tiden i skogen	0	4	2	4	10
Gunnar i granskogen	3	1	2	1	7
Håkan Bråkan i skogen	0	6	2	3	11
Den underbara familjen kanin...	1	1	0	0	2

* Med egenskap menas här något som beskriver en art. Exempelvis dess utseende, förekomst, föda, beteende

Bilaga 2 - Kodning av litteraturen

Många = 7 stycken och uppåt KOD 3

Medel = 4-6 stycken KOD 2

Få = 1-3 stycken KOD 1

Inga = 0 stycken KOD 0

Växtarter=V

Djurarter=D

Egenskaper=E

Naturtrogna bilder=B

PLUPP V = 2, D = 3, E = 3, B = 3 KOD (2333)

Vera V = 2, D = 2, E = 1, B = 3 KOD (2213)

I SKOGEN V = 1, D = 1, E = 1, B = 1 KOD (1111)

Bu och Bä V = 1, D = 1, E = 1, B = 1 KOD (1111)

Förr i tiden V = 0, D = 2, E = 1, B = 2 KOD (0212)

Gunnar V = 1, D = 0, E = 1, B = 1 KOD (1011)

Håkan Bråkan V = 0, D = 2, E = 1, B = 1 KOD (0211)

Familjen Kanin V = 1, D = 1, E = 0, B = 0 KOD (1100)